

УДК 37:796.8:343.8(477)-057.8

Петрик Д. П.

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-1852-5780>
Аспірант кафедри педагогіки, психології
і методики фізичного виховання,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
старший викладач кафедри фізичної підготовки
Академії Державної пенітенціарної служби,
(Чернігів, Україна) E-mail: dimon_petryk@ukr.net

РІВЕНЬ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ СПІВРОБІТНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Мета роботи. Розглянути фактори, які впливають на особисту безпеку співробітників Державної кримінально-виконавчої служби України та шляхи зменшення погроз, скоєння насильницьких злочинів з боку правопорушників.

Методологія. У статті використовувалися методи дослідження: аналіз документів та літературних джерел, педагогічне спостереження, анкетування.

Наукова новизна. Підтверджені дані про необхідність розроблення нових підходів до вивчення та застосування заходів фізичного впливу співробітниками Державної кримінально-виконавчої служби України.

Висновки. У ході дослідження визначено фактори, які впливають на особисту безпеку співробітників Державної кримінально-виконавчої служби України та намічено подальші кроки, спрямовані на зменшення погроз, скоєння насильницьких злочинів з боку правопорушників.

У статті проаналізовано науково-методичні дослідження провідних вітчизняних фахівців, нормативно-правові акти, що безпосередньо стосуються Державної кримінально-виконавчої служби України (ДКВС України). У дослідженні брали участь офіцери старшого начальницького складу установ виконання покарань та слідчих ізоляторів. Визначено вплив соціально-економічних змін на характер злочинності в кримінально-виконавчих установах (КВУ); факторів, що здійснюють найбільший вплив на правопорушення в установах. Встановлено рівень захисту персоналу КВУ від неправомірних дій з боку засуджених та чинники, які викликають найбільшу тривогу у співробітників ДКВС України. Розкрито чинники, які сприяють скоєнню насильницьких злочинів з боку засуджених по відношенню до персоналу КВУ. Зафіксовано випадки та види насильницьких злочинів, погроз співробітникам ДКВС України з боку засуджених у місцях позбавлення волі. Встановлено місце і час погроз чи скоєння насильницьких злочинів по відношенню до персоналу установ. Сформульовано мотиви засуджених, які погрожували чи скоювали злочини по відношенню до персоналу установ. Знайдено важелі впливу на засуджених за їх неправомірні дії відносно співробітників установи. Визначено статі, персонал служб та відділів, які частіше за інших піддаються погрозам чи злочинним посяганням з боку засуджених. Проаналізовано динаміку змін кількості погроз і злочинів, скоєних по відношенню до персоналу КВУ як за попередні роки, так і в майбутньому. Сформульовано причини викликаних погроз і скоєних злочинів по відношенню до персоналу установ.

Ключові слова: Державна кримінально-виконавча служба України, особиста безпека, співробітник, заходи фізичного впливу, кримінально-виконавча установа.

Постановка проблеми. Актуальність роботи. Події, які останніми роками відбуваються у нашій державі (застосування фізичної сили, спеціальних засобів та зброї) до пересічних громадян України активізують зворотню проблему в кримінально-виконавчій службі. Почастішали випадки прояву агресії з боку засуджених до персоналу установ виконання покарань, що у свою чергу підвищує рівень загрози життю і здоров'ю співробітників під час виконання їхніх посадових обов'язків та спецконтингенту взагалі.

Під поняттям «заходи фізичного впливу» слід розуміти дії працівників Державної кримінально-виконавчої служби України (ДКВС України), що виявляються у застосуванні мускульної сили та

механічного впливу на будь-який орган, частину тіла або весь організм правопорушника без допомоги спеціальних засобів, з метою припинення протиправних дій, затримання правопорушника та відведення небезпеки, що загрожує життю та здоров'ю співробітників та інших осіб.

Вивчення наукових джерел свідчить, що дослідниками розкрито лише окремі аспекти означеної проблеми. Так, безпеку персоналу установ виконання покарань як елементу режиму позбавлення волі досліджувала О. В. Ткачова [1]. Проблемами соціального захисту персоналу кримінально-виконавчої системи займалася В. А. Бадира [2]. О. Г. Колб розглядав деякі питання стану наукового дослідження проблеми застосування заходів і засобів безпеки у місцях позбавлення волі України, здійснив аналіз сучасних наукових розробок з питань застосування в Україні заходів фізичного впливу, спеціальних засобів до засуджених у місцях позбавлення волі [3]. В. І. Пліско визначив основні проблемні питання, з якими стикаються працівники правоохоронних органів при зіткненні із правопорушниками [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виходячи з вище наведеного, проблеми особистої безпеки персоналу установ виконання покарань майже не досліджувалися в науці, хоча деякі аспекти забезпечення безпеки співробітників деякою мірою вивчалися такими зарубіжними та вітчизняними вченими, як Ю. М. Антонян, М. С. Гринберг, А. І. Зубков, І. Г. Богатирьов, М. О. Громов, О. Г. Колб, І. М. Копотун, Р. Г. Миронов, М. І. Пермяков, С. В. Познишев, В. І. Пліско, А. Х. Степанюк, Б. С. Утєвський та ін., але виокремлення питання особистої безпеки співробітників в установах виконання покарань у наукових працях якісному дослідженню не доводилось. Таким чином, вище зазначеним і обґрунтовується потреба більш детального вивчення рівня особистої безпеки співробітників в установах виконання покарань.

Мета статті – розглянути фактори, які впливають на особисту безпеку співробітників Державної кримінально-виконавчої служби України, шляхи зменшення погроз, скоєння насильницьких злочинів з боку правопорушників.

Методологія. У статті використовувалися такі методи дослідження, як: аналіз документів та літературних джерел, педагогічне спостереження, анкетування.

Наукова новизна. Підтверджено дані про необхідність розроблення нових підходів до вивчення та застосування заходів фізичного впливу співробітниками Державної кримінально-виконавчої служби України.

Результати дослідження. У письмовому опитуванні взяли участь 101 респондент. З них 80 % – це офіцери старшого начальницького складу установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, практичний досвід роботи яких у системі виконання покарань становить близько 20 років, а саме: начальники установ виконання покарань та слідчих ізоляторів – 44 особи, заступники начальника установ виконання покарань та слідчих ізоляторів з соціально-виховної та психологічної роботи – 34 особи, старші оперуповноважені установ виконання покарань та слідчих ізоляторів – 23 особи. На перше питання «Як ви вважаєте, чи вплинули на характер злочинності в КВУ соціально економічні зміни?» 67 осіб вважають, що надали негативного впливу, 20 осіб вважають, що надали позитивного впливу, 7 осіб вважають, що не вплинули, відповідь «ні» надали 3 особи, «суттєво не змінилося» – відповіли 4 особи. На друге питання «Які, на Ваш погляд, фактори надають найбільшого впливу на характер правопорушень в КВУ?» (необхідно було зазначити не більше 2-х). Статистичні дані відображені на рис 1.

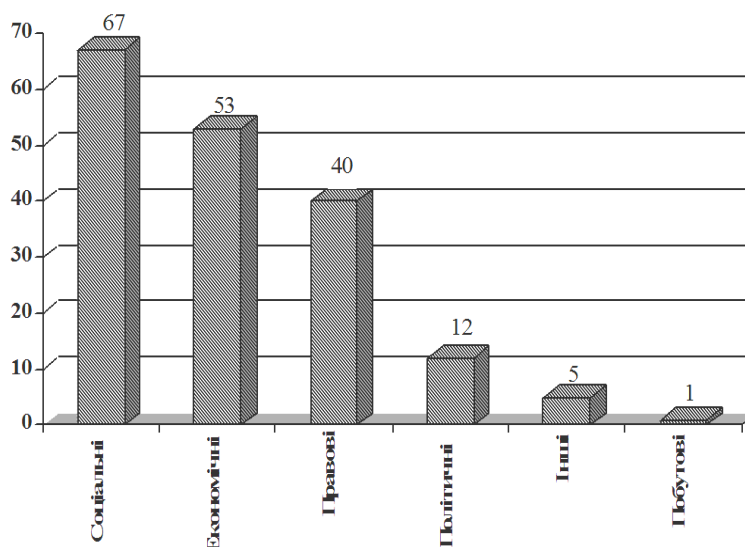

Рис. 1. Фактори, що надають найбільший вплив на характер правопорушень в КВУ

Під іншими факторами, які справляють найбільший вплив на характер правопорушень в КВУ, слід розуміти: субкультуру та залежність від неї, злочинні традиції, особисті риси правопорушника, наркоалкогозалежність.

Одним із важливих питань було визначення за п'ятибальною шкалою рівень захисту персоналу КВУ від неправомірних дій з боку засуджених. 3 особи вказали, що рівень захисту відповідає «5» балам, 1 особа вказала, що «4» балам, 34 особи відповіли, що на «3» бали, проте переважна більшість опитаних, а саме 63 особи вважають, що рівень захисту персоналу вкрай низький. Про це свідчить статистика – 29 осіб визначили, що на «2» та 34 особи на «1» відповідно.

У наступному питанні респонденти зазначили причини найбільшої тривоги при невеликому рівні захищеності від протиправних дій з боку засуджених (вказано не більше 2-х відповідей). Правопорушення чи злочин, можливо, буде здійснено по відношенню до співробітника – 89 осіб, правопорушення чи злочин, можливо, буде здійснено по відношенню до його близьких – 46 осіб, правопорушення чи злочин, можливо, буде здійснено по відношенню до його майна – 19 осіб та 2 особи зазначили інше.

Не можна залишити без уваги фактори, які сприяють скоєнню насильницьких злочинів по відношенню до персоналу КВУ з боку засуджених. Інформація наведена на рис. 2.

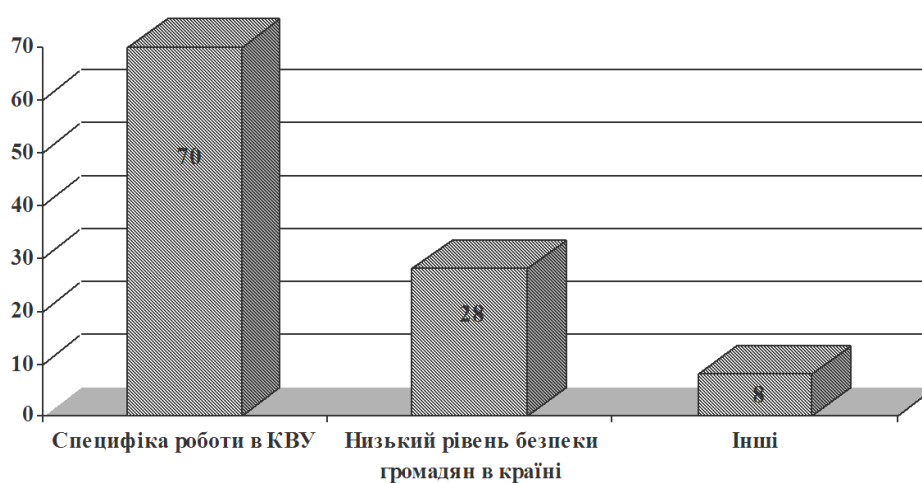

Рис. 2. Фактори, які сприяють скоєнню насильницьких злочинів по відношенню до персоналу КВУ з боку засуджених

Під іншими факторами слід розуміти: відсутність нормального інституту покарання для засуджених, керування засудженими криміналітетом за межами установи, невідповідність співробітника до дій у разі НС, правова незахищеність персоналу КВУ, упереджене ставлення органів прокуратури, суду, втручання правозахисних органів в роботу установ тощо.

Під час проходження своєї служби респонденти поділилися інформацією стосовно того, чи траплялися випадки насильницьких злочинів чи погроз їх скоєння на їх адресу з боку засуджених в місцях позбавлення волі. Майже половині опитаних, а саме: 48 особам (20 начальникам установ, 19 заступникам начальника установ з СВІР, та 9 старшим оперуповноваженим) погрожували декілька разів, 11 особам дуже часто. 9 особам було важко відповісти, 6 осіб відповіли, що це було один раз. І тільки 29 осіб відповіли, що жодного разу не було цього.

До важливих питань, які найбільш часто застосовуються у вигляді погроз і злочинів по відношенню до співробітників КВУ, треба віднести:

- 1 % вимагання;
- 2 % захоплення в заручники;
- 3 % вбивство близьких родичів;
- 4 % пограбування квартири, будинку, дачі;
- 8 % інше (з метою залякування і в подальшому поблажливого ставлення до засудженого, словесні погрози, супротив, тілесне ушкодження);
- 12 % вбивство та заподіяння шкоди близьким родичам;
- 15 % заподіяння шкоди майну;
- 19 % підпал квартири, будинку, дачі, автомобіля;
- 83 % заподіяння шкоди здоров'ю.

Виходячи з вище наведеного, можна зробити висновок, що на співробітника постійно здійснюється фізичний та психологічний тиск з боку засуджених. Це підтверджується і тим, що 80 осіб відповіли, що частіше всього їм погрожували чи скоювали по відношенню до персоналу насильницькі злочини в робочий час, а 19 осіб – у неробочий час. Щодо місця, де саме це відбувалося, 79 респондентів зазначили, що в зоні, яка охороняється, тобто в самій установі, 15 респондентів зазначили, що в іншому місті, і 4 – на території, яка прилягає до зони, яка охороняється.

Відомості на питання, що саме вимагали засуджені, що відбувають покарання в установі, які погрожували чи скоювали злочини по відношенню до персоналу, наведені на рис. 3.

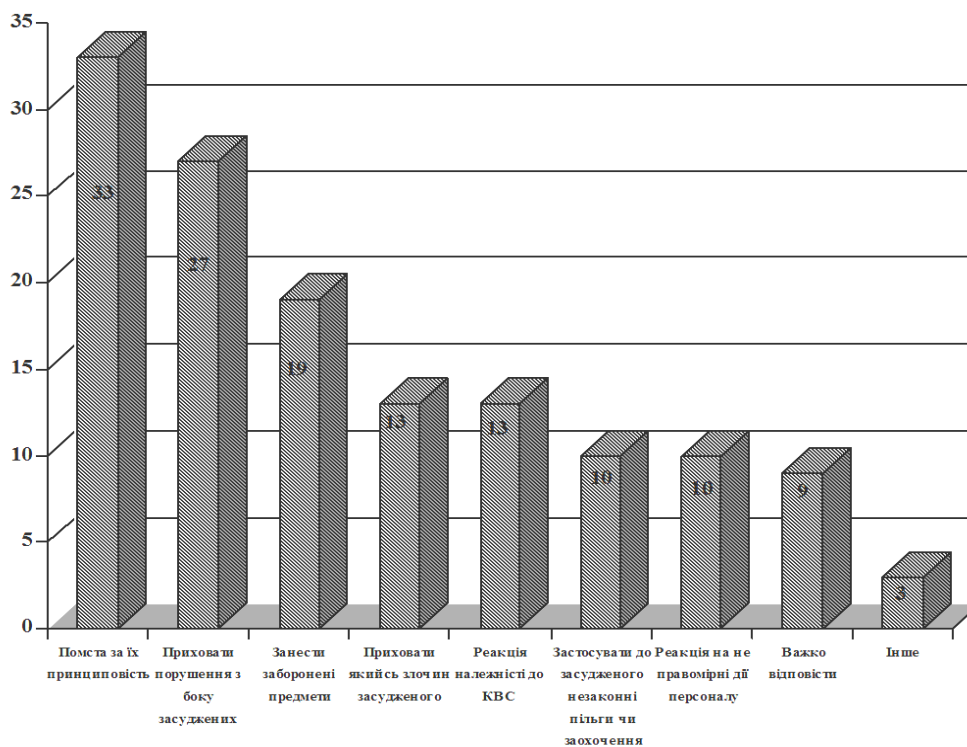

Рис. 3. Вимоги засуджених, які погрожували чи скоювали злочини по відношенню до персоналу

Під поняття «інше» підпадає: реакція на застосування заходів стягнення, невдоволення режимними вимогами.

За вирішенням даної ситуації співробітники частіше всього звертаються до оперативного відділу установи. Про це зазначили 38 осіб, зверталися по допомогу до інших співробітників колонії – 36 осіб, 24 співробітники зазначили, що не звертають уваги (не надають значення), 13 осіб – знайшли інший вихід з даного конфлікту, а саме: дисциплінарна практика; доведення того, що вимоги, висунуті до засуджених, не особисті, а визначені законодавством; законними методами поставити їх на місце; знайшли інші важелі впливу на засудженого; поміщення в дисциплінарний ізолятор; проведення виховної роботи; розмови з іншими засудженими; склали рапорт про порушення вимог режиму утримання; провели бесіду. Звертаються до поліції тільки 10 осіб. Наслідками для засуджених на дії співробітників стало:

61 % – були притягнуті до дисциплінарної відповідальності;

35 % – була проведена бесіда;

29 % – були притягнуті до кримінальної відповідальності;

3 % – інше (психологічний тиск);

2 % – вони були притягнуті до адміністративної відповідальності.

На питання, хто із працівників кримінально-виконавчих установ частіше за інших піддається погрозам чи злочинним посяганням, виявилось, що 91 % – це атестовані чоловіки, 53 % – вільнонаймані чоловіки, 15 % – вільнонаймані жінки та тільки 12 % – атестовані жінки.

Дані про те, персонал яких служб і відділів частіше за інших піддається погрозам чи злочинним посяганням, відображені на рис. 4.

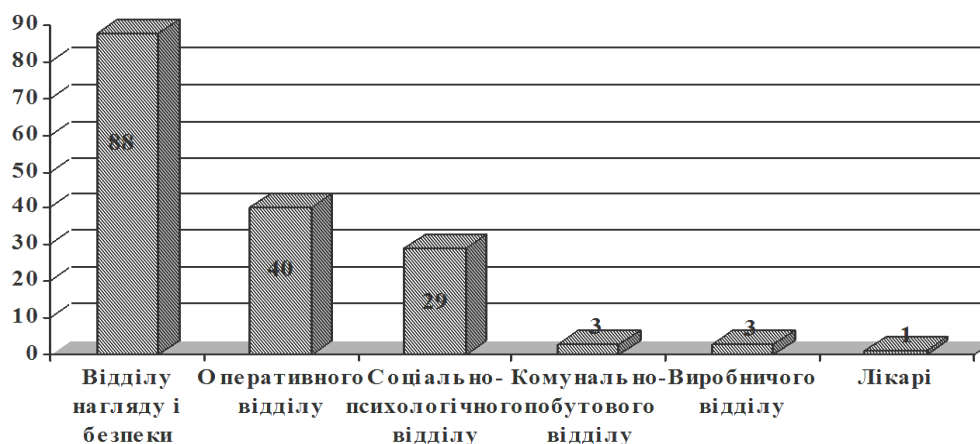

Рис. 4. Персонал служб і відділів який піддається погрозам чи злочинним посяганням

Питання, які не можна залишати без уваги, – це як змінилася кількість погроз і злочинів, скоєних по відношенню до персоналу КВУ за останні 3 роки та в який бік у майбутньому зміниться кількість погроз і злочинів, скоєних по відношенню до персоналу КВУ. Дані відображені на графіках рис. 5 та 6 відповідно.

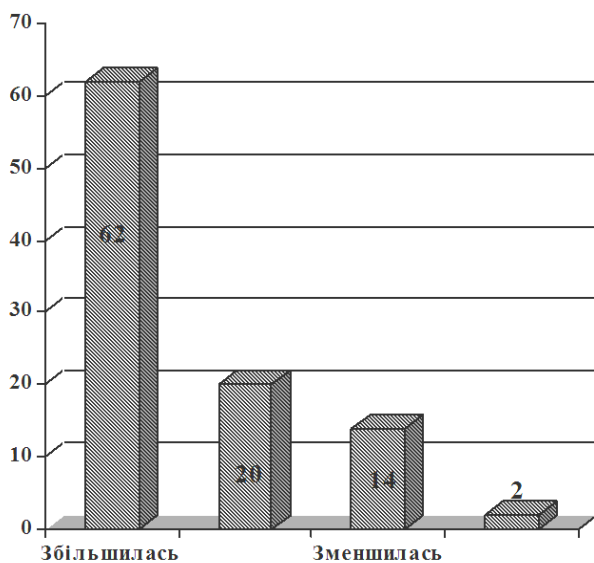

Рис. 5. Кількість погроз і злочинів, скоєних по відношенню до персоналу КВУ за останні 3 роки

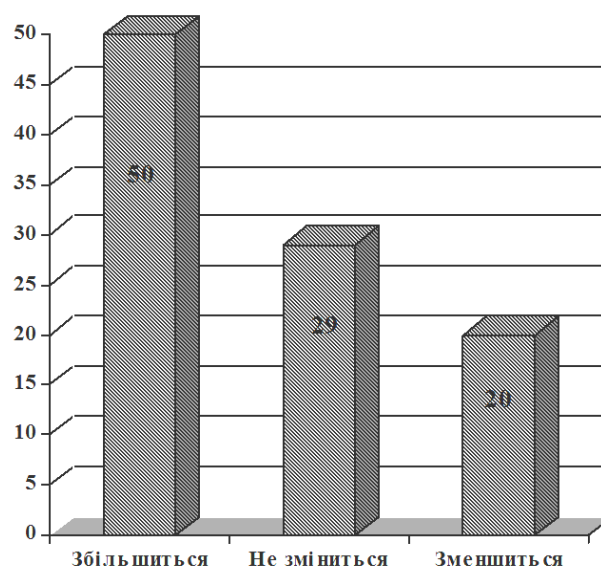

Рис. 6. Зміна кількості погроз і злочинів, скоєних по відношенню до персоналу КВУ в майбутньому

Думки про те, від чого залежить кількість викликаних погроз і скоєних по відношенню до персоналу злочинів, розподілились таким чином (зазначено було не більше 3-х позицій):

- 45 осіб зазначили, що мають місце недоліки в правозастосовній практиці;
- 38 осіб вказали на низький престиж роботи в кримінально-виконавчій системі;
- 27 осіб зауважили на характер взаємозв'язку між співробітниками та засудженими;
- 25 осіб вказали на недисциплінованість персоналу установ;
- 25 осіб зазначили про вступ у заборонений зв'язок із засудженим;
- 20 осіб відзначили провокаційну поведінку співробітників;
- 13 осіб повідомили про стаж роботи в установах;
- 8 осіб підтвердили відсутність чи слабе оснащення технічними засобами відеонагляду в зоні, яка охороняється;

– 6 осіб вказали на інші причини, а саме: відсутність стримувальних заходів для засуджених, незахищеність персоналу кримінально-виконавчих установ з боку держави, послаблення режиму та низький рівень відповідальності, рівень соціального інтелекту та підготовки співробітників;

– 2 особи зазначили про недостатню кількість радіозв'язку в установах.

Підсумовуючи вище викладене, респонденти поділилися власними міркуваннями стосовно того, як підвищити рівень безпеки персоналу КВУ:

– 45 осіб підтвердили кількісне та якісне посилення режимного та оперативного підрозділів установи;

– 42 особи зазначили необхідність розроблення нових підходів до вивчення та застосування заходів фізичного впливу співробітниками ДКВС України;

– 28 осіб впевнені, що потрібно внести зміни та доповнення в наявне законодавство;

– 19 осіб вказали на необхідність збільшення встановлення відеонагляду в житловій та виробничих зонах;

– 15 респондентів окреслили інше, тобто власні думки, а саме: введення в дію норми закону про кримінальну відповідальність за протидію законним вимогам адміністрації, обмеження отримання посилок, передач (тим хто порушує правила внутрішнього розпорядку), внесення змін щодо заборони відвідування «псевдо» захисниками, перегляд дисциплінарної практики та відповідальності за порушення встановлених вимог відбування покарання, посилення відповідальності за ст. 345, 392 кримінального кодексу України, посилення покарання за скоєння злочинів відносно співробітників установи, правовий захист співробітника, а не засудженого, термін перебування в дисциплінарному ізоляторі/приміщенні камерного типу не враховувати в основний строк відбування покарання;

– 6 осіб запропонували збільшення оснащення персоналу установи радіомаяками, радіозв'язком.

Висновки. В ході дослідження визначено фактори, які впливають на особисту безпеку співробітників Державної кримінально-виконавчої служби України та намічено подальші кроки щодо зменшення погроз, скоєння насильницьких злочинів з боку правопорушників.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі вбачаємо у розробленні порядку застосування заходів фізичного впливу працівниками Державної кримінально-виконавчої служби України в різних нештатних ситуаціях.

References

- Ткачова О. В. Безпека персоналу установ виконання покарань як елемент режиму позбавлення волі. *Кримінальне право та кримінологія. Часопис Київського університету права*. Київ, 2014. Вип. 3. С. 232–236.
Tkachova, O. V. (2014). Bezpeka personalu ustanov vykonannia pokaran yak element rezhymu pozbavlennia voli. [The security of prison staff as an element of incarceration]. *Kryminalne pravo ta kryminolohiia. Chasopys Kyivskoho universytetu prava – Criminal law and criminology. Journal of the Kyiv University of Law*, 3, 232–236.
- Бадира В. А. Проблеми соціального захисту персоналу кримінально-виконавчої системи. URL: <http://ukrprison.org.ua/articles/1234548096>.
Badyra, V. A. Problemy sotsialnoho zakhystu personalu kryminalno-vykonavchoi systemy [Problems of social protection of the staff of the penal system]. Retrieved from URL: <http://ukrprison.org.ua/articles/1234548096>.
- Колб О. Г. Про деякі питання стану наукового дослідження проблем застосування заходів і засобів безпеки у місцях позбавлення волі України. *Кримінальне право і кримінологія. Юридичний вісник* 2. Київ, 2015 Вип. 35. С. 128–134.
Kolb, O. H. (2015). Pro deiki pytannia stanu naukovooho doslidzhennia problem zastosuvannia zakhodiv i zasobiv bezpeky u mistsiakh pozbavlennia voli Ukrainy. [On some questions of the state of scientific research of problems of application of measures and means of safety in places of imprisonment of Ukraine]. *Kryminalne pravo i kryminolohiia. Yurydychnyi visnyk 2 – Criminal law and criminology. Legal Bulletin 2*, 35, 128–134.
- Пліско В. І., Носко М. О. Використання заходів фізичного впливу з тактичним осмисленням ситуації відповідно ступеня загрози : монографія. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2010. 284 с.
Plisko, V. I., Nosko, M. O. (2010). Vykorystannia zakhodiv fizychnoho vplyvu z taktychnym osmyslenniam sytuatsii vidpovidno stupenia zahrozy : monohrafiia [Use of physical influence measures with tactical comprehension of the situation according to the degree of threat]: monograph. Chernihiv, Ukraine: Chernihivskiyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni T. H. Shevchenka.

Petryk D.

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-1852-5780>
Postgraduate Student at the Department of
Pedagogy, Psychology and Physical Education
of T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Collehium»
Senior Lecturer of Department of Physical Training
Academy of the State Penitentiary Service
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: dimon_petryk@ukr.net

OFFICERS' PERSONAL SECURITY LEVEL IN THE STATE CRIMINAL AND EXECUTIVE SERVICE OF UKRAINE

The object of the study is to discuss the factors that influence officers' personal security in the State criminal and executive service of Ukraine and measures to be taken in order to reduce threats and committing violent crimes by offenders.

Methodology. In the article the author uses the following methods of research: analysis of documents and literature sources, pedagogical observation, questionnaire.

Scientific novelty. In the article the author proves the data concerning the need to develop new approaches to the study and use of physical influence measures by officers of the State criminal and executive service of Ukraine.

Conclusions. While researching the author defines the factors that influence officers' personal security in the state criminal and executive service of Ukraine and suggests further steps to reduce threats, committing violent crimes by offenders.

In the article the author analyses scientific and methodical literature written by leading native specialists, normative and legal acts that deal directly with the State criminal and executive service of Ukraine. Officers of the senior command staff in penal institutions and detention centres participated in the research. The author defines the influence of the social and economic changes and criminality nature in the criminal and executive institutions; what factors have greater influence on offences in institutions. The author determines the personnel's defence level in the criminal and executive service of Ukraine from offenders' illegal actions, and when officers of the criminal and executive service feel the greatest anxiety. The author describes the factors that promote committing violence crimes by convicts as to the personnel of the criminal and executive service. The author defines the cases of violent crimes, threats to officers of the criminal and executive service, types of crimes committed by convicts in penal institutions. The author defines time and place of threats or violent crimes committed by convicts as to the personnel in institutions. The decision what to do in the situation has been made by the officers of the criminal and executive service. Measures of influence on convicts for their illegal actions as to the officers in institutions have been found. The author defines the gender personnel of services and departments, what subject to convicts' threats and crimes.

The author analyses changes in the number of threats and crimes committed as to the personnel of the criminal and executive service in the previous years and in future. The author formulates the reasons for threats and crimes committed as to the personnel in the institutions.

Key words: State criminal and executive service of Ukraine, personal security, an officer, measures of physical influence, criminal and executive institutions.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2019 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор А. О. Міненко